

«Роббинг асаларига: «Тоглардан, дарахтлардан ва кўтарилган сўритоклардан уй тутгин. Сўнгра хамма мевалардан егин. Бас, Роббинг осон килиб кўйган йўллардан юргин», деб вахий қилди». (Куръон 16:68-69)

Вон-Фрисч асаларилар жамоаси ва феъл-атворини ўрганиш бўйича қилган ўзининг тадқиқот иши учун 1973 йилда Нобел Мукофотини қўлга киритди. Асалари янги бог ёки гулларни топса, қайтиб бориб ўз шерикларига ҳам айтади ва уларни айнан ўша жойга бошлаб келади, бу нарсага «асаларилар ракси» деб ном берилган. Бу хашаротнинг ўзига хос харақатларидан мақсад ишчи асаларилар ўртасида маълумот алмашиши экани илмий жиҳатдан исботланди, бунда уларнинг харақатлари суратга олинди, шу ва бошқа воситалар орқали ўрганилди. Юқоридаги оятларда асалари ўз қобилиятини ишга солган ҳолда Роббисининг осон килиб берган йўлларини қандай килиб топиши ҳақида гап кетмоқда.

Юқорида келтирилган оятларда назарда тутилган асаларилар ургочи жинсда эканини билиб олишимиз мумкин, (фаълуки ва кули) яъни озуқа топиш мақсадида инидан чиқадиган асаларилар ургочи асаларилар экани айтилмоқда. Бир сўз билан айтадиган бўлсак, аскар ёки ишчи асалари бу ургочи асаларидир.

Шу ўринда бир гап, Шекспирнинг «Генри Тўртинчи» асаридаги баъзи қаҳрамонлар асаларилар ҳақида ҳам гапириб ўтишади, бунда асаларилар аскарлар бўлиб уларнинг Подшохи бўлади. Мана, Шекспир давридаги одамлар асаларини қандай деб билганлари. Улар ишчи асаларилар эркак асаларилар ва улар инига қайтганларида подшоҳларига ҳисоб бериб туришади, деб ўйлашган. Аслида эса бундай эмас. Ишчи асаларилар ургочи бўлиб, улар подшоҳга эмас, балки қироличаларига ҳисоб беришади. Лекин буни аниқлаш учун сўнги 300 давомида янгидан янги тадқиқотлар олиб боришга тўғри келди.